

Davor Trlin*

UDK 342:340.5](048.1)
DOI: <https://doi.org/10.25234/pv/7830>

**HELLE KRUNKE, BJÖRG THORARENSEN (EDS.), THE NORDIC CONSTITUTIONS
A COMPARATIVE AND CONTEXTUAL STUDY, HART PUBLISHING 2018., 224 STR.,
ISBN 9781509910946
– PRIKAZ KNJIGE / BOOK REVIEW**

Dana 23. 8. 2018. objavljena je knjiga o nordijskim ustavnim sustavima koja predstavlja zbirku priloga vodećih nordijskih stručnjaka za Ustavno pravo i za Javno pravo. Ova knjiga analizira nordijske ustavne sustave Danske, Finske, Islanda, Norveške i Švedske u komparativnom kontekstu. Knjiga ima dva cilja. Prvi je da ispuni prazninu u literaturi omogućujući na engleskom jeziku prikaz nordijskih ustava, budući da je zaista postojala praznina u pravnoj literaturi u tom kontekstu. Drugi cilj je da ponudi njihovu komparativnu analizu, otkrivajući njihove sličnosti i razlike u političkom, povijesnom i kulturnom kontekstu. U tom smislu, knjiga osporava pretpostavku da nordijske države čine homogeni ustavni sustav zbog svojih kulturnih i povijesnih afiniteta, što se ne mora nužno podupirati blisko komparativnim ispitivanjem. Ključno pitanje jest članstvo u EU-u – gdje su nordijske države donijele različite izbore u različito vrijeme – a knjiga će pokazati kako je to utjecalo na pojedine države i jesu li se javile podjele između država članica EU-a (Danska, Finska i Švedska) i nečlanica (Island i Norveška). Drugi ključni problem jest kako je Europska konvencija za zaštitu ljudskih prava utjecala na nordijske ustavne sustave i da li Konvencija privlači nordijske sustave bliže jedni drugima. Knjiga predstavlja prvu takve vrste na engleskom jeziku i pružat će ustavnim znanstvenicima vrijedan komparativni resurs na nordijskoj regiji. U predgovoru se upravo naznačava veliki interes koji je postojao od strane kolega autora knjige van nordijskih država, da saznaju više o ovim ustavnim sustavima.

Knjiga komparira ustavne sustave nordijskih država. Glavna teza ove knjige je da, posmatrano izvana (evropska ili globalna perspektiva), nordijski ustavni sustavi dijele zajedničke karakteristike, na funkcionalnom nivou, ali i na dubljem nivou vrijednosti. Ipak, gledano iz nordijske perspektive, razlike postoje, u okviru općeg obrasca. Idenficirani su neki ključni segmenti ustavnih sustava. U okviru svakog od njih izvedena je komparativna studija. Izabrana polja su: institucionalna struktura i podjela vlasti; mehanizmi za parlamentarnu kontrolu egzekutive; sudska kontrola legislative; ljudska prava u nordijskim ustavima i utjecaj međunarodnih obveza; utjecaj EU/EEP na nordijske ustave.

Knjiga je podijeljena na osam poglavlja. Nakon uvodnog poglavlja, u kojoj su autori Helle Krunke, profesorica Ustavnog prava u Centru za Evropske i Komparativne Pravne Studije

* Dr. sc. Davor Trlin, viši stručni suradnik, Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije BiH, predavač na postdiplomskom studiju Pravnog fakulteta Univerziteta u Zenici, Fakultetska 3, 72000 Zenica, Bosna i Hercegovina. Adresa e-pošte: davor.trlin@cest.gov.ba. ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6118-9757>.

(CECS) Pravnog fakulteta Univerziteta u Copenhagenu i Björg Thorarernsen, profesor Ustavnog prava Univerziteta Islanda, opisali svrhu, glavne teze, metodologiju i strukturu knjige, slijedi drugo poglavlje (koje je pisao Markku Suksi, profesor Javnog prava Åbo Akademii univerziteta) o zajedničkim korijenima nordijskog ustavnog prava. Ovo poglavlje analizira historijsko-pravne razvitke i odnose između ustavnih sustava pet nordijskih država. U trećem poglavlju Thomas Bull, sudija Vrhovnog Upravnog suda Švedske, daje čitaocu komparativni pregled političkih institucija i podjele vlasti. Profesor Thorarernsen u četvrtom poglavlju komparira parlamentarnu kontrolu egzekutive. Nakon ovoga komparativna analiza sudskog nadzora legislative je izvedena u petom poglavlju, od strane Eivinda Smitha, profesora Javnog prava Univerziteta u Oslu. Knjiga potom sa područja primarno institucionalnog fokusa prelazi na oblast ljudskih prava. Šesto poglavlje, koje je napisao Tuomas Ojanen, profesor Ustavnog prava na Univerzitetu Helsinki, komparira ljudska prava u nordijskim ustavima i utjecaj obaveza međunarodnih ljudskih prava. Nakon adresiranja ljudskih prava, sedmo poglavlje (i to profesorica Krunke) raspravlja o uticaju koji je EU/EEP imao na ustavne sustave nordijskih država. Na osnovu ranijih poglavlja u zaključnom poglavlju Helle Krunke i Björg Thorarernsen kombiniraju historijsku analizu i funkcionalnu analizu da obezbijede generalni komparativni osvrt zajedničkih karakteristika, razlike i utjecaj EU/EEP kooperacije i međunarodnih konvencija o ljudskim pravima na nordijske ustavne sustave.

Najviše sličnosti između nordijskih pravnih sustava nalazi se u domenu privatnog prava, pa je ovo pravno područje uzimano kao primjer postojanja posebne nordijske pravne familije. Ustavno pravo nije bila grana prava koja je korištena kao argument u ovom kontekstu. Autori Krunke i Thorarernsen u prvom poglavlju ukazuju na to da se ponekad primjenjuje teorija Kaarla Tuorija o "tri razine prava". Ideja je da tri nivoa prava egzistiraju: površinsko pravo (pravne norme), srednji sloj (pravna kultura) i duboka struktura (opći principi i vrijednosti). Zaključeno je da, ako se poredi nordijski ustavni sustavi, sličnost raste što se više "silazi" u ove tri razine. Ovo znači da su razlike najveće na nivou pravnih normi izraženih kroz ustavni tekst, da se više sličnosti nalazi na nivou pravne kulture i najviše sličnosti na nivou općih principa i vrijednosti.

Ustavni sustavi nordijskih država su interesantni jer nemaju tradiciju preambule ili nepromjenjive ustavne odredbe, koje izražavaju ključne ustavne vrijednosti. S druge strane, posmatrano iz evropskog/globalnog konteksta, nordijske države dijele veliki broj zajedničkih vrijednosti, koje su posebno snažne u ovim ustavnim sustavima, uključujući jake države skrbi, transparentnost, javno povjerenje u državne institucije, politiku zasnovanu na konsenzusu, ljudska prava, demokratiju, vladavinu prava, dobro upravljanje, čist okoliš/održivost, ravnopravnost spolova. Ove vrijednosti koje nordijski ustavni sustavi brane u evropskom prostoru istakli su autori Krunke i Ojanen.

Drugo poglavlje je pokazalo da istorijski kontekst može osigurati manje podrške u objašnjenju sličnosti i razlika u nordijskim ustavnim sustavima nego što se prvobitno može očekivati. Poglavlje je također pokazalo da podjela "Zapad-Istok" između ustavnih sustava Švedske i Finske s jedne strane, te Danske, Norveške i Islanda s druge strane, ne može u potpunosti biti objašnjena povijesnim kontekstom, već da je više zasnovana na modernom kontekstu. Ovo poglavlje naglašava neke ključne značajke koje imaju povijesni *background*. Prvo, pozicija Evangelističko-luteranske crkve, koja ima zajedničke povijesne korijene u reformaciji. Drugo je tradicija jake lokalne nadležnosti procesa donošenja odluka. Ovdje Suksi pravi interesantnu

paralelu između Nordijske tradicije za kolektivne kooperative i asocijacije izvan gradova, npr. resursi agrikulturnog društva, lokalne samouprave u gradovima i čak simpatetički pristup prema specijalnim oblicima samouprave koja "lomi" unitarnu državu. Suksi tu piše o Ålandskim otocima, Grenlandu, Farskim otocima i Sami populaciji. Povijesni *background* iza jake tradicije lokalne samouprave može biti objašnjen činjenicom da su dvije nordijske države, Danska i Švedska, na kraju postale pet nordijskih država. Također, činjenica da su Danska, Norveška i Island članice NATO-a dok Švedska i Finska nisu, može biti konsekvencija povijesne činjenice da su zapadnonordijske države bile u Drugom svjetskom ratu pod okupacijom, dok istočno-nordijske nisu.

U knjizi su predstavljene zajedničke karakteristike nordijskih ustavnih sustava: parlamentarna demokracija; jednodomni parlamenti; članovi parlamenta su izabrani na četiri godine (ako izbori nisu zakazani ranije); proporcionalno predstavništvo; snažna tradicija u parlamentarnom nadzoru egzekutive, uključujući, među drugim stvarima, parlamentarne komitete i ombudsmana; odluka o procesuiranju ministara za nezakonito ponašanje u uredu (pravna odgovornost) leži na parlamentu; izglasavanje nepovjerenja o vladi (politička odgovornost) može biti pokrenuta u parlamentu; novi nacrt zakona može biti predložen od strane vlade i pojedinačnih članova parlamenta i komiteta u nekim slučajevima; lična i funkcionalna zaštita nezavisnih sudova; nema tradicije ustavnog sudstva; katalog ljudskih prava je dio ustava; snažna tradicija sudskog nadzora nad egzekutivom koju izvode upravni sudovi na Istoku; nema tradicije: federalizma, preambula i nepromjenjivih/"vječnih" odredbi; prisutan je dualizam.

Nakon glavnih zajedničkih karakteristika ustavnih sustava nordijskih država, prešlo se na bliži pogled na tradicionalnu podjelu na Istok (Švedska, Finska)/Zapad (Danska, Norveška, Island) u nordijskim ustavnim sustavima. Nakon isticanja područja u kojima se ta podjela najbolje vidi, pažnja je usmjerena na karakteristike diverziteta koji također postoji u nordijskim ustavnim sustavima uopće i kroz podjelu Istok/Zapad. Posebno se u knjizi u tom kontekstu naznačava oblik vladavine. Danska, Norveška i Švedska su ustavne nasljedne monarhije u kojima su kralj ili kraljica šef države, dok su Finska i Island republike sa izabranim predsjednicima koji funkcioniraju kao šef države. Funkcionalna analiza je potvrdila glavnu tezu također. Na makro-razini, idenfiticirane su neke zajedničke funkcionalne značajke koje, posmatrane iz vanjskog svijeta, opredmećuju nordijske ustavne sustave posebnim identitetom. Ako se kopa malo dublje u analizi, pojavljuje se distinkcija između institucionalnog dizajna Istoka i Zapada. Čak i dublji pogled otkriva mnoge razlike na mikro-razini u nordijskim ustavnim sustavima. Kroz nekoliko poglavlja u knjizi pokazano je da su EU/EEP saradnja i međunarodna ljudska prava (posebno EKLJP) imali uticaj na tradicionalne ustavne sustave u nordijskim državama. U nekim područjima ovo je približilo ustavne sustave nordijskih država u podjeli Istok/Zapad, dok je u nekim ova podjela postala izraženija, jer su se pojavile nove podjele.

Knjiga predstavlja svježiju kontekstualnu i kosmopolitsku perspektivu na komparativno pravo nordijskih država i za studente i za pripadnike znanstveno-istraživačke zajednice. Knjiga je rezultat temeljitih istraživanja, kvalitetno je napisana i sumira razvoj transformacije ovih ustavnih sustava kroz povijest. Komparativna analiza napisana je tako da uključuje više od razmatranja sličnosti i razlika u pravnim pravilima i posljedicama. Napisana jasno, ova knjiga izaziva pravnike iz domena Ustavnog prava da izvrše uvid u nordijske ustave u savremenim, kompleksnim i međusobno povezanim društvima. Idealna je za sve znanstvenike, istraživače i predavače, koji se bave komparativnim ustavnim pravom.